

Elemen Sejarah dalam Pembentukan Negara: Kemunculan Negara Bangsa di Eropah dan Proses Kolonialisasi dan Dekolonialisasi dalam Konteks Malaysia

*Historical Element in the Formation of Nation: The Emergence
of Nation-State In Europe and Colonilisation and Decolonialisation Process
in the Context of Malaysia*

A Rahman Tang Abdullah & Wan Shawaluddin Wan Hassan
Fakulti Kemanusiaan, Seni dan Warisan, Universiti Malaysia Sabah
e-mel: dr.harta@gmail.com

Abstrak

Makalah ini membincangkan kewujudan konsep negara bangsa (nation-state) di Eropah dan aplikasinya kepada perkembangan sejarah yang merujuk kepada pembentukan Malaysia. Ia menjelaskan sejauh manakah sejarah pembentukan negara itu mempunyai ciri-ciri universal atau berbeza dalam konteks Eropah dan Malaysia. Tema perbincangan ini mengetengahkan sejarah pembentukan negara di Malaysia yang mempunyai kaitan yang rapat dengan perluasan kuasa Eropah pada abad ke-19 dan 20 yang dirujuk sebagai imperialisme dan kolonialisme. Ia kemudiannya telah diikuti oleh kebangkitan kebangsaan yang dikaitkan dengan nasionalisme yang membawa kepada kemerdekaan. Namun begitu, makalah ini mengutarakan pandangan bahawa kemerdekaan Malaysia lebih dipengaruhi oleh proses dekolonialisasi berbanding dengan kejayaan nasionalisme.

Kata kunci Eropah, Malaysia, kolonialisme, dekolonialisasi, negara bangsa

Abstract

This article discusses the origins of nation-states in Europe and its historical development in the context of the formation of Malaysia as a nation. It examines the extent of universal and contrasting characteristics in the historical formation of nation-states in Europe and Malaysia. It highlights the formation of Malaysia which was associated with the the expansion of European rules in the 19th and 20th centuries known as imperialism and colonialism. This was followed by the emergence of national consciousness or nationalism which resulted to independence. However, this article argues that the independence was more determined by the process of decolonisation rather than the success achieved through nationalism.

Keywords Europe, Malaysia, colonialism, decolonisation, nation state

Pengenalan

Konsep 'negara' lazimnya dirujuk sebagai 'nation' dan ia dikaitkan dengan satu istilah yang merujuk kepada entiti politik yang wujud di dalam era moden sejarah Eropah. Istilah 'negara' ini berbeza dengan istilah Sanskrit yang merujuk kepada satu lingkungan pengaruh kosmos yang menghubungkan sesebuah kerajaan di sesuatu tempat di atas bumi dengan langit atau syurga (McCloud, 1995: 75-7). Konsep 'negara' zaman moden ini secara khusus dirujuk sebagai 'negara bangsa' (nation state) yang merupakan satu bentuk entiti politik yang mempunyai sempadan geografi tersendiri dan diperakui kewujudannya secara global. Pernyataan ini adalah berasaskan kepada pengiktirafan eksplisit bagi kewujudan sesebuah negara yang mempunyai kedaulatan (sovereignty) yang juga merupakan asas kepada keabsahan (legitimacy) bagi kemerdekaannya dari segi politik.

Asas pembentukan sesebuah negara terletak kepada latar belakang sejarahnya yang dianggap sebagai bersifat nasional, serta ciri-umum yang merujuk kepada bahasa dan budaya masyarakatnya. Oleh yang demikian, dari sudut sejarah, kemunculan dan kewujudan sesebuah negara sebagai sebuah entiti politik telah terbukti berdasarkan kepada kelestariannya secara praktikal dan realistik bagi tempoh masa yang lama iaitu semenjak abad ke-16 sehinggalah masa kini. Kelestarian status-quo kewujudan negara bagi jangka masa yang lama ini adalah berdasarkan keampuhan kuasa kawalan politik (*political hegemony*) pemerintah ke atas keseluruhan kawasan sesebuah negara berserta sempadannya. Sehubungan itu, keupayaan negara sebagai entiti politik untuk bertahan juga bergantung kepada asas pembentukannya yang berkait rapat dengan perkembangan dan legasi sejarahnya.

Sehubungan itu, perlu diakui bahawa status-quo kemerdekaan semua negara sebagai entiti kebangsaan sebenarnya masih relevan pada masa kini walaupun kewujudan dan kelestariannya mula dibayangi oleh fenomena keserantauan dan globalisasi. Fenomena keserantauan dan globalisasi ini sebenarnya lebih cenderung tertakluk kepada dominasi ekonomi melalui institusi-institusi berbilang kebangsaan (*multi-national corporations*) yang tidak tertakluk kepada garis sempadan kenegaraan dari segi geografi dan geopolitik (Horsman & Marshall, 1994: 200-15).

Oleh itu, makalah ini akan membincangkan perkembangan sejarah yang merujuk kepada proses pembentukan negara (*nation building*). Secara keseluruhannya, makalah ini akan dibahagikan kepada dua bahagian besar. Bahagian pertama tertumpu kepada kewujudan konsep negara bangsa (*nation-state*) di Eropah. Bahagian kedua pula membincangkan aplikasinya kepada perkembangan sejarah yang merujuk kepada pembentukan Malaysia. Melalui perbincangan umum ini, ia akan memberi penjelasan sejauh manakah sejarah pembentukan negara itu mempunyai ciri-ciri universal atau berbeza dalam konteks Eropah dan Malaysia. Tema perbincangan ini mempunyai asas yang realistik kerana sejarah pembentukan negara di Malaysia mempunyai kaitan yang rapat dengan perluasan kuasa Eropah pada abad ke-19 dan 20 yang dirujuk sebagai imperialisme dan kolonialisme. Ia kemudiannya telah diikuti oleh kebangkitan kebangsaan yang dikaitkan dengan nasionalisme yang membawa kepada kemerdekaan.

Konsep Negara Bangsa dan Persoalannya

Konsep 'negara bangsa' sering dikaitkan dengan terjemahan istilah '*nation-state*'. Namun begitu, perkataan '*nation*' merujuk kepada negara dan '*state*' pula merujuk kepada 'negeri'. Kedua-dua konsep ini merujuk kepada entiti politik fizikal yang terletak di satu kawasan geografi yang khusus. Berdasarkan implikasi ini, negara merupakan entiti politik yang lebih unggul dan mempunyai wibawa politik yang lebih tinggi daripada negeri. Negeri pula merupakan entiti politik yang berada di bawah kewibawaan politik negara. Lazimnya, sebuah negara mengandungi dua atau lebih negeri bergantung kepada saiz negara tersebut. Ini bermakna, negeri merupakan entiti yang lebih kecil atau sebahagian daripada 'negara. Hanya terdapat beberapa negara sahaja yang mana sebuah negara hanya mempunyai satu entiti negeri seperti Singapura dan Vatican. Secara praktiknya, negeri perlu wujud lebih dahulu dari negara walaupun keseluruhan sesebuah negara itu hanya merangkumi satu negeri (Hobsbawm, 1990: 44-5). Isu yang diketengahkan oleh para sarjana berkisar kepada persoalan bila wujudnya negara bangsa (*nation-state*) sebagai satu entiti politik yang difahami pada masa kini. Persoalan ini timbul kerana ramai sarjana, di antara mereka seperti Eric Hobsbawm, Benedict Anderson, Ernest Gellner dan Anthony Smith telah menerima satu kerangka yang menghubungkan-kaitkan negara dengan nasionalisme atau kebangsaan. Oleh kerana persoalan hubungan integral di antara kedua-dua konsep ini memerlukan perhatian dan perbincangan yang lebih terperinci, ia akan dibincangkan dengan lebih lanjut di bahagian yang sesuai.

Persoalan yang menyentuh konsep negara (*nation*) timbul kerana ia mempunyai permasalahan dari segi pengertian dan aplikasinya. Pada umumnya, perkataan negara merujuk kepada satu entiti politik yang mempunyai satu kawasan geografi tertentu dan ia didiami oleh satu kumpulan masyarakat atau komuniti manusia yang mempunyai ciri persamaan dalam latar belakang sejarah, bahasa dan budaya dalam kalangan mereka. Kewujudan sesuatu entiti politik ini pula dikaitkan dengan status-quo politiknya yang merdeka dan mempunyai kedaulatan (*sovereignty*) yang tersendiri tanpa sebarang dominasi politik secara eksplisit dari pihak luar. Kemerdekaan negara dimanifestasikan penuh ke atas hal ehwal dalaman dan luarannya dan ketua negara mempunyai hak dan kuasa perundangan tertinggi

(*de jure*) yang merealisasikan kedudukannya yang mempunyai kedaulatan di dalam negara dan juga antarabangsa. Kedaulatan ketua negara juga sebenarnya didasarkan daripada konsep kedaulatan rakyat (*sovereign people*) yang menjadi ciri penting dalam memmanifestasikan konsep dan aplikasi kenegaraan dan kebangsaan. Konsep ini hanya dipraktikkan di Eropah apabila tercetusnya Revolusi Perancis pada tahun 1789 tetapi ia telah diguna pakai terlebih dahulu di dalam perisytiharan kemerdekaan Amerika Syarikat pada tahun 1776.

Dalam erti perkataan yang lain, ia perlu bebas dari sebarang unsur-unsur penjajahan politik sama ada sebagai tanah jajahan (*colony*) mahupun negeri naungan (*protectorate*). Tanah jajahan merupakan satu situasi iaitu kedaulatan sesebuah entiti politik itu tertakluk kepada keunggulan dan kewibawaan politik sesuatu negara lain. Ini bermakna, ia tidak mempunyai kemerdekaan dalaman dan luaran sama sekali. Situasi ini bermakna kesemua perundangan (*legislative*) dan kuasa eksekutif (*de facto*) terletak di bawah kawalan negara yang dikatakan sebagai penjajah (Loomba, 2005: 7-21).

Sebaliknya, negeri naungan pula merujuk kepada situasi sesebuah entiti politik yang hanya mempunyai kemerdekaan dalaman tetapi hal-ehwal luaran dikawal oleh satu negara yang lain. Kemerdekaan dalaman merujuk kepada kuasa perundangan dan eksekutif yang hanya tertakluk kepada hal dalaman sesebuah entiti. Ini bermakna kedaulatan pemerintah atau raja dan wilayah tersebut hanyalah wujud secara simbolik. Malahan terdapat kecenderungan bahawa kemerdekaan dalam negeri naungan juga boleh terjejas sekiranya pihak yang unggul cuba memperkuat cengkamannya dengan menggunakan sumber perundangan dalaman bagi mencapai matlamat kawalan politik melalui kawalan kuasa eksekutif. Status-quo tanah jajahan dan negeri naungan ini diaplikasikan kepada konsep kolonialisme di mana kedua-dua unsur tersebut meletakkan status-quo politik sesuatu entiti politik itu sebagai jajahan (*dominion*) kepada penguasanya (McLeod, 2007: 21-57).

Namun begitu, persoalan timbul apabila konsep kawasan geografi diaplikasikan kepada konsep negara. Kawasan geografi sememangnya merupakan elemen penting bagi diaplikasikan kepada kawasan wilayah sesebuah negara yang mempunyai penduduknya. Dalam konteks ini, terdapat dua konsep yang utama, iaitu pusat dan sempadan. Sebenarnya, fokus yang menjadi petunjuk kepada kewujudan sesebuah negara atau wilayah ialah pusat, iaitu pusat pemerintahan atau residensi pemerintahnya. Sejauh mana atau besar pengaruh pusat pemerintahan bagi sesebuah kawasan geografi negara ini pula akan dimanifestasikan oleh kawalan kuasa politik mereka ke atas sesuatu kawasan dan penduduknya. Oleh yang demikian, kawasan politik dikatakan paling kuat ke atas kawasan yang hampir iaitu persekitaran dengan pusat.

Kawasan geografi yang dikuasai oleh pusat ini akan bertambah besar apabila mereka berjaya memperluaskan kekuasaan ke atas kawasan-kawasan yang lebih jauh. Situasi kawalan politik ini disebut sebagai lingkungan pengaruh (*sphere of influence*) kerana ia sebenarnya tidak mempunyai konsep sempadan yang nyata. Konsep sempadan ini pula merujuk kepada kawasan pinggiranting lingkungan pengaruh yang menunjukkan had penguasaan sesebuah pemerintahan pusat ke atas sesuatu kawasan dan penduduk dan hasil ekonomi di dalamnya. Semakin besar kawasan pemerintahannya, semakin berkuasa pemerintah negara tersebut dalam kalangan negara-negara lain. Situasi inilah juga yang menyebabkan peperangan terus berlaku bagi mempertahankan dan memperluaskan kawasan pemerintahan sesebuah negara. Ini adalah kerana sempadan lingkungan pengaruh ini sebenarnya merupakan kawasan penampakan atau pinggiranting kepada dua lingkungan pengaruh. Lazimnya, masalah akan semakin sulit bagi pemerintah untuk mempertahankan keutuhan wilayah penguasaan mereka di kawasan yang jauh dari pusat di mana ia dirujuk sebagai sempadan yang samar sahaja.

Secara tradisinya, konsep sempadan hanya diguna pakai secara longgar di tanah daratan kerana ia lebih cenderung diaplikasikan kepada sungai yang telah dipraktikkan oleh pihak Rom sebagai sempadan semula jadi. Konsep garis sempadan bagi sesuatu kawasan wilayah bagi membentuk sesebuah negara hanya mula diputuskan secara muktamad apabila Perjanjian Westphalia dimeterikan secara rasmi di Eropah pada tahun 1648. Perjanjian ini menyediakan jalan penyelesaian kepada peperangan yang telah berterusan selama 30 tahun di Eropah. Secara asasnya, iaewartakan bukan sahaja konsep kedaulatan atau *sovereignty* ke atas pemerintah tetapi juga kawasan kekuasaannya yang dihadkan oleh persempadanan dengan kawasan negara yang berjiran dengannya (Horsman & Marshall, 1994: 5).

Perlu ditegaskan bahawa walaupun perjanjian ini menginstitusikan konsep sempadan secara eksplisit, kedudukan persempadanan sesebuah negara itu masih berubah mengikut perkembangan politik dan peperangan yang berlaku setelah itu. Ia hanya merealisasikan konsep negara yang dikaitkan dengan ciri moden iaitu sempadan, dan bukan lagi lingkungan pengaruh. Namun begitu, konsep negara ini masih diaplikasikan secara longgar. Dalam penulisan sejarah Amerika Syarikat, istilah 'negara' atau '*nation*' diaplikasikan kepada petempatan komuniti Red Indian di Amerika Utara pada abad ke-16 khususnya apa yang disebut lima negara Red Indian Irroquois di Ontario. Perbincangan secara sepintas lalu berkenaannya adalah perlu kerana ia mempunyai kaitan yang agak langsung dengan perluasan kuasa Eropah yang berlaku di Eropah semenjak abad ke-16 lagi. Aplikasi negara dalam konteks ini semata-mata didasarkan kepada siri perjanjian yang ditanda tangani oleh peneroka Eropah dengan ketua suku Red India yang sedang mendiami kawasan Ontario ketika itu (Jones, 2005: 38-9, 132, 143, 163, 188; Reynolds, 2009: 9).

Namun begitu aplikasi istilah negara dalam konteks ini kelihatan begitu mengelirukan memandangkan tiada terdapat ciri-ciri negara bangsa yang eksplisit dalam kalangan masyarakat Red India keseluruhannya. Secara jelas, petempatan mereka adalah bercorak nomad yang lazimnya berpindah randah dari satu tempat ke satu tempat yang lain dalam sesuatu jangka masa. Malahan, boleh diandaikan bahawa petempatan Red Indian ini juga tidak bersifat tetap dan mereka mungkin berpindah-randah lagi. Situasi ini juga tidak menunjukkan ciri penubuhan negeri dalam konteks geopolitik yang dikaitkan dengan satu kawasan geografi yang boleh dikatakan sebagai negeri, mahupun negara. Tambahan pula, struktur masyarakat mereka kesemuanya bersifat kesukuan, bukannya bangsa. Fenomena nomad dan kesukuan ini jelas berterusan dan dapat dikesan dalam kalangan masyarakat Red Indian sehingga abad ke-19. Secara realistiknya, petempatan tetap mereka di sesuatu kawasan adalah kerana hubungan mereka dengan orang-orang Eropah bagi tujuan perbekalan perdagangan bagi barangan perhutanan yang terdapat di sesuatu kawasan tersebut. Kesedaran mereka untuk menubuhkan satu petempatan tetap dan bersatu di dalam satu komuniti nasional hanya terserlah setelah mereka cuba melancarkan penentangan terhadap perluasan wilayah Amerika Syarikat yang didominasi oleh orang-orang keturunan Eropah (Brogan, 1990: 51-69).

Perlu ditegaskan di sini bahawa kenyataan di atas bukanlah untuk menafikan fakta sejarah tentang keabsahan orang Red Indian sebagai penduduk pribumi Amerika. Oleh itu, kes Red Indian di Amerika Utara ini dari sudut pengertian dan aplikasinya merupakan satu kelainan yang diterapkan oleh para sejarawan Amerika Syarikat. Sedangkan konsep dan aplikasi yang lebih konstruktif adalah merujuk kepada prinsip Perjanjian Westphalia yang telah menjadi asas kepada kenegaraan dan kedaulatan yang diterima pakai secara universal pada masa kini. Kerangka ini boleh dipertanggungjawabkan apabila penelitian dilakukan terhadap kewujudan negara bangsa secara keseluruhannya dari perspektif sejarah.

Kewujudan Negara dari Perspektif Sejarah

Berpandukan kepada kesepakatan dalam kalangan para sarjana, konsep dan kewujudan negara bangsa sebagai entiti politik mempunyai hubungan langsung dengan konsep era moden dalam konteks perkembangan sejarah Eropah. Era moden ini pula dirujuk sebagai satu era yang muncul bagi menandakan berakhirnya zaman pertengahan yang dikaitkan dengan zaman feudal di Eropah. Walaupun titik permulaan zaman moden ini juga tidak jelas, sebenarnya, bibit kemunculan negara bangsa ini telah dikaitkan dengan krisis dalam sistem feudal di sepanjang abad masihi ke-13 dan 14. Krisis feudal ini berpunca dari siri peperangan yang berterusan dalam kalangan penguasa keturunan di raja (*princes*) di kawasan kewilayahan bagi menguasai tanah dan hasil pertanian di dalamnya. Sumber imbuhan ekonomi yang dikuatkuasakan ke atas penduduk wilayah yang merupakan kaum tani diperolehi daripada percukaian (Weber, 2003: 65-73).

Perlu dijelaskan di sini bahawa semasa zaman akhir feudalisme, kawasan wilayah ini masih belum wujud sebagai sebuah wilayah atau negara yang merdeka kerana kemerdekaan (*sovereignty*) wilayah-wilayah tersebut juga kabur. Kawalan pemerintah wilayah ini hanya bersifat *de facto* yang hanya merujuk kepada bidang kuasa eksekutif. Bidang kuasa eksekutif dan ketenteraan pula hanya terbatas kepada konteks dalaman sesebuah wilayah tersebut. Boleh dikatakan bahawa status-quo kemerdekaan

atau *sovereignty* bagi keseluruhan Eropah Barat masih dibayangi oleh penguasaan politik di bawah pihak pusat Gereja Katolik di Rom (Papacy). Walaupun kawalan politik pusat ini adalah juga longgar, autonomi wilayah dalam aspek hal-ehwal luar dan antarabangsa masih kabur, seolah-olah terletak di bawah bidang kuasa Pope. Status-quo ini juga seolah-olah memberikan kuasa kewibawaan *de jure* atau *sovereignty* pusat pemerintahan Gereja Rom ke atas kebanyakan wilayah-wilayah ini. Kewibawaan ini sebenarnya telah didasarkan kepada satu keabsahan kuasa politik di bawah institusi Empayar Rom Suci (*Holy Roman Empire*) yang memberikan kuasa sekular dan agama kepada Pope (Randell, 1978: 121-2, 131-3). Kepimpinan tertinggi empayar ini berada di bawah Pope sebagai pemimpin tertinggi dan beliau mempunyai kuasa bukan sahaja dalam bidang agama (*spiritual*), tetapi juga hal ehwal kehidupan (sekular) terutama sekali politik dan ekonomi ke atas pemerintah wilayah beragama Kristian di Eropah.

Sementara itu, keadaan krisis yang berpanjangan dalam zaman akhir feudal ini telah membawa kepada kemunduran dan mengakibatkan kemunculan pemberontakan tani yangberleluasa di Eropah pada ketika itu walaupun kebanyakan pemberontakan ini bersifat setempat. Oleh itu, golongan bangsawan di peringkat wilayah memerlukan sumber kewangan dengan jumlah dan skala yang bertambah besar dari semasa ke semasa bagi membiayai peperangan yang berterusan. Bebanan ini pula diletakkan ke atas para pembesar (*noble*) di bawah penguasaan mereka. Fenomena ini didapati telah berterusan sehinggalah keadaan mula pulih pada permulaan abad ke-15 apabila golongan bangsawan wilayah ini telah berjaya menubuhkan institusi pemerintahan pusat bagi menguatkuasakan kawalan ke atas golongan pembesar di bawah kekuasaan mereka terutama sekali di Eropah Barat (Skinner, 1978: 113-28).

Oleh yang demikian, boleh dikatakan bahawa kejayaan sesuatu golongan bangsawan mewujudkan kerajaan pusat yang kuat di peringkat wilayah ini sebenarnya merupakan satu proses pembentukan negara yang telah berlaku pada masa sebelumnya. Kriteria yang dikaitkan dengan pembinaan negara ini sangat bergantung kepada pembinaan keupayaan persenjataan dalam menghadapi siri peperangan bagi merebut dan mempertahankan sesuatu kawasan wilayah pemerintahan (Kennedy, 1988: 89-90). Pandangan ini adalah berasaskan kepada generalisasi bahawa kuasa autonomi wilayah itu sendiri tidak akan dapat direalisasikan tanpa kejayaan ketenteraan mempertahankan kuasa politik *de facto* pemerintah wilayah.

Seterusnya kemunculan wilayah autonomi di Eropah Barat ini dikaitkan dengan ciri-ciri yang berasaskan kepada konsep sekularisme dari segi ideologi dan penekanan kepada bahasa vernakular dalam pembentukan organisasi sosial bagi masyarakat sesebuah wilayah yang tersendiri. Fenomena ini telah membawa kepada asas pembentukan negara bangsa yang bersifat moden dan ia jelas memanasifestasikan perpisahan dari ciri-ciri feudalisme. Dalam erti kata yang lebih tepat, pemerintahan berasaskan ideologi sekular merupakan manifestasi perpisahan dari teokrasi yang bertunjang kepada agama (Katolik/Kristian) dan penekanan bahasa vernakular merujuk kepada penggunaan bahasa tempatan di sesebuah wilayah bagi menggantikan bahasa Latin yang buat sekian lama dianggap sebagai bahasa suci dan tunggal yang diajar dalam kalangan golongan bangsawan dan agama di Eropah (Anderson, 1983: 17-8).

Bertitik tolak dari inilah ciri-ciri negara bangsa dikatakan bersifat moden dan ia merujuk kepada status-quo politik sesebuah wilayah yang merdeka. Kemerdekaan politik bermaksud keupayaan sesebuah wilayah itu mengisytiharkan hak autonomi yang merealisasikan perpisahan politik daripada pihak Gereja Katolik di Rom. Fenomena ini lazimnya dikaitkan dengan perkembangan sejarah zaman *Renaissance* di Eropah Barat pada abad ke-15 dan awal abad ke-16. Ketika itu, kewujudan negara bangsa lebih cenderung diaplikasikan kepada kemunculan wilayah yang merdeka dan dikenali sebagai 'Negara Kota' (*City States*). Dalam hal ini, kemerdekaan politik perlu dianggap sebagai ciri yang paling asas kerana ia bersifat konkrit, realistik dan praktikal berbanding dengan ideologi sekularisme dan bahasa vernakular yang lebih bersifat abstrak, elusif dan teoritikal. Ciri-ciri abstrak inilah yang kemudiannya diaplikasikan kepada konsep nasionalisme yang akan dibincangkan dalam konteks negara bangsa.

Keutamaan kemerdekaan politik yang dikaitkan dengan kemunculan negara kota ini merujuk kepada kemunculan kota Venice dan Florence di Itali pada akhir abad ke-15. Kemerdekaan politik kedua-dua negara kota ini diperolehi dan dipertahan dengan menggunakan kekuatan tentera. Keutuhan negara kota ini pula ditambah dengan kemakmuran ekonomi yang bertambah besar hasil daripada kemunculan jaringan perdagangan di kawasan Mediterranean yang kemudiannya diperkembangkan melintasi lautan Atlantik. Fenomena kemakmuran ekonomi perdagangan ini telah memperkuatkan kedudukan

pemerintah dan golongan elit di wilayah Eropah pada abad ke-16. Fenomena ekonomi perdagangan ini juga dilihat sebagai kemunculan dunia kapitalis walaupun ia baru sahaja di peringkat awal dan masih lemah (Ekelund & Hebert, 2007: 44-63).

Faktor ekonomi perdagangan ini terus memperkuat proses pembentukan negara bangsa apabila ia terbukti menjadi mekanisme utama dalam memperkasakan keutuhan ekonomi dan politik dalaman bagi pihak pemerintah wilayah dan saluran bagi mendapatkan pengiktirafan luar dan antarabangsa. Kemakmuran ekonomi perdagangan mempunyai kepentingan dalam aspek luaran kerana ia melibatkan hubungan ekonomi dengan pihak luar bagi menjalinkan hubungan ekonomi. Keadaan ini juga mewujudkan prospek persaingan sesama wilayah yang berjiran. Maka, keutuhan negara sebagai entiti politik yang paling bermakna dan berkesan merupakan satu-satunya mekanisme bagi merundingkan perjanjian antarabangsa dalam bidang ekonomi (Horsman & Marshall, 21994: 4-5).

Justeru, status-quo ini pula menjadi lebih penting untuk diaplikasikan kepada pakatan politik di peringkat antarabangsa melalui saluran birokrasi dan diplomasi yang diuruskan oleh sesebuah negara itu sendiri. Ini adalah kerana suasana politik keserantau di Eropah Barat dan antarabangsa ketika itu memerlukan kekuatan politik bagi mempertahankan kedaulatan sesebuah negara dan memperluaskan penguasaan politik dan kekuatan ekonomi di luar Eropah. Fenomena ini dapat dilihat dalam kejayaan Portugal dan Sepanyol yang mula memperluaskan penguasaan politik dan ekonomi mereka di Asia dan Amerika di akhir abad ke-15 dan awal abad ke-16. Kedua-dua negara ini diperintah melalui sistem raja berkuasa mutlak yang masih memperakui kewibawaan Empayar Rom Suci. Dalam kes Portugal, kejayaan negara tersebut amat membanggakan walaupun ia merupakan sebuah negara kecil kerana kemahiran mereka dalam bidang pelayaran merentasi lautan Atlantik ke Afrika, Amerika Selatan dan Asia. Kelebihan yang dinikmati oleh Portugal ini banyak bergantung kepada kedudukannya yang strategik kerana ia terletak di Barat Daya Eropah. Kedudukannya menghadapi jalan Lautan Atlantik menuju ke Barat dan Selatan dan merupakan pintu keluar dari Eropah ke lautan tersebut melalui Selat Gibraltar yang juga merupakan sempadan dengan benua Afrika (Kratoska, 2001A: 9-150; Jones, 2005: 14-21; Taylor, 2007: 46-57).

Namun begitu, proses kemunculan pembinaan negara di Eropah sendiri masih berada di peringkat peralihan pada abad ke-16 dan ke-17. Proses peralihan ini sebenarnya dikaitkan dengan pergolakan politik di Eropah itu sendiri yang dibayangi oleh peperangan dalam kalangan negara-negara yang bersaing sesama sendiri. Sebagai contoh, walaupun Portugal berjaya muncul sebagai kuasa penjajah, ia sebenarnya telah terserap ke dalam negara Sepanyol pada tahun 1588 sehingga 1640-an. Begitu juga nasib yang dihadapi oleh Belanda apabila ia ditakluki oleh Sepanyol yang mendapat dokongan daripada Pope Katolik Empayar Rom Suci. Sementara itu, terdapat beberapa negara yang agak stabil politiknya pada masa ini iaitu England, Perancis dan Sepanyol walaupun ketiga-tiganya terlibat dalam peperangan (Kennedy, 1988: 39-93).

Pergolakan politik ini dikatakan mencapai penyelesaian apabila Perjanjian Westphalia ditandatangani oleh pelbagai pihak terutama sekali Perancis dan Empayar Habsburg pada tahun 1648. Di antara perkara penting yang berkait dengan konsep negara ini ialah kemerdekaan Switzerland dari Empayar Habsburg dan Holand dari Sepanyol. Dalam konteks ini, konsep negara yang berasaskan kepada kedaulatan dan sempadan sebagaimana yang telah diinstitusikan melalui Perjanjian Westphalia telah menjadi asas dan ia masih dipraktikkan sehingga ke hari ini. Secara prinsipnya, perjanjian ini mengiktiraf kewujudan sempadan secara fizikal yang berasaskan kepada elemen geografi seperti bukit, gunung, sungai dan laut. Namun pada ketika itu, perjanjian ini sebenarnya tidak menyatakan dengan terperinci tentang konsep sempadan geografi sesebuah negara seperti sempadan darat dan laut yang hanya mula kelihatan jelas pada abad ke-18 dan 19. Apabila kedaulatan sesebuah negara itu telah diiktiraf, ia dan pemerintahnya berhak menikmati hak dan kehormatan daripada negara lain terutama sekali kekebalan diplomatik. Perjanjian ini juga mengiktiraf konsep dan amalan dasar tidak campur tangan ke atas hal-ehwal dalaman sesebuah negara oleh negara yang lain. Namun apa yang lebih penting ialah perjanjian ini juga dengan jelas mengiktiraf hak kekuasaan politik kepada negara, bukannya gereja (Church).

Provisi terakhir ini telah merealisasikan prinsip sekularisme sebagai ciri negara moden yang memisahkan gereja dari hal ehwal pentadbiran sesebuah negara. Walaupun prinsip yang berasaskan kepada sekularisme dalam pentadbiran negara sebenarnya telah wujud sebelum itu, pembentukan negara

yang berdasarkan sekularisme ini masih berada di peringkat formatif dalam abad ke-17 walaupun setelah Perjanjian Westphalia ditandatangani. Prinsip yang didasarkan kepada sekularisme ini hanya menjadi eksplisit pada zaman yang disebut 'Enlightenment' di Eropah pada abad ke-18. Prinsip ini lebih jelas diamalkan di negara-negara Eropah yang bermazhab Protestant di Eropah. Prinsip ini kemudiannya mempengaruhi dasar kolonialisme Barat apabila berlakunya perluasan kuasa imperialisme di Asia dan Afrika pada abad ke-19 (Carey & Festa, 2009). Keadaan ini dapat diperhatikan melalui perkembangan sejarah imperialisme Barat di wilayah kelautan Asia Tenggara di mana isu agama lebih ketara di dalam kolonialisme Sepanyol dan Portugis berbanding dengan Inggeris dan Belanda (Kratoska, 2001B).

Sistem yang telah dihasilkan melalui Perjanjian Westphalia ini telah dijadikan asas kepada konsep keabsahan politik hubungan antarabangsa yang diiktiraf oleh pemerintah negara di Eropah. Ia juga cuba dilaksanakan bagi tujuan menyelesaikan pertelingkahan dan mengurangkan peperangan. Keadaan ini juga secara keseluruhannya menggalakkan pengukuhan sistem politik negara yang menggunakan sistem pemerintahan beraja berkuasa mutlak di Eropah Barat. Walaupun sistem beraja berkuasa mutlak merujuk kepada satu sistem yang despotik, ia masih tetap dianggap sebagai satu proses evolusi yang akan membawa kepada satu sistem yang lebih baik. Berbanding dengan masa sebelumnya, status quo Westphalia ini telah menyediakan situasi yang sesuai bagi membina kekuatan dan keamanan dalam negara serta membolehkan perkembangan dan pengukuhan sistem pentadbiran birokrasi di peringkat pusat bagi sesebuah negara.

Hal ini jelas terbukti di dalam kes Perancis di bawah pemerintahan Raja Louis XIV. Baginda telah melucutkan pengaruh kuasa aristokrat tempatan dan Gereja. Louis telah memonopoli hampir kesemua hasil pendapatan percukaian dan ini telah menjadikan Versailles sebagai pusat pemerintahan yang teguh bagi negara Perancis. Secara dasarnya, cara dan kaedah yang digunakan oleh baginda untuk mencapai matlamat tersebut menggambarkan kezaliman dan despotik. Namun ia juga telah mendatangkan hikmah dalam konteks pembinaan negara kerana keadaan ini juga telah melahirkan semangat kesatuan dalam kalangan rakyat di dalam sebuah negara bagi memperjuangkan dan mempertahankan hak mereka bersama. Situasi ini telah melahirkan satu pandangan umum yang dikaitkan dengan hak rakyat dan kedaulatan rakyat serta negara sebagaimana yang terserlah dalam Revolusi Perancis tahun 1789 (Horsman & Marshall, 1994: 5).

Revolusi popular ini merupakan revolusi nasional yang melibatkan semua rakyat yang berbeza dengan revolusi tani di zaman feudal. Ia menekankan konsep kenegaraan yang menyeluruh, bukan terhad semata-mata kepada kerangka politik yang berasaskan kepada keunggulan raja ke atas rakyat dan wilayah kekuasaan baginda sahaja. Dari sinilah konsep negara ini direalisasikan dengan kenegaraan (*nationhood*) yang menekankan kedaulatan rakyat dan negara, bukannya semata-mata raja. Kemunculan kenegaraan ini juga dianggap oleh Antonio Gramsci sebagai penanda berakhirnya zaman feudal bila beliau melihatnya sebagai kemunculan bourgeoisie yang menghapuskan golongan feudal secara total (Gramsci, 1971: 179).

Fenomena kenegaraan yang membawa kepada penghapusan sistem feudal ini telah diaplikasikan kepada penggunaan istilah nasionalisme yang dirujuk sebagai 'kebangsaan'. Oleh itu, nasionalisme telah dilihat oleh para sarjana sebagai ciri integral yang melambangkan konsep negara moden. Ini bermakna, proses kenegaraan yang berlaku sebelum Revolusi Perancis hanya merupakan elemen-elemen dalam proses yang membawa kepada kelahiran nasionalisme. Walaupun kesepakatan ini juga boleh dipertikaikan, ia merupakan generalisasi yang paling sesuai untuk diaplikasikan berdasarkan sejarah pembentukan negara dalam konteks yang meluas terutama sekali selepas Revolusi Perancis.

Nasionalisme dan Pembentukan Negara

Menurut rumusan yang dikemukakan oleh Eric Hobsbawm, secara asasnya, konsep nasionalisme dikaitkan dengan negara moden kerana nasionalisme itu sebenarnya berasal daripada negara (*nationhood*). Hobsbawm menegaskan bahawa konsep nasionalisme sebenarnya tidak wujud secara rasmi atau jelas sebelum ia diaplikasikan kepada Revolusi Perancis pada tahun 1789 (Hobsbawm, 1990: 14-32). Namun begitu, nasionalisme sebenarnya dikaitkan dengan kemunculan bahasa vernakular wilayah yang kemudiannya mewujudkan kesedaran kebangsaan (*national consciousness*). Idea ini telah

dikemukakan oleh Benedict Anderson yang mengatakan bahawa fenomena ini telah dapat dikesan dalam perkembangan sejarah negara-negara di Eropah pada masa *Renaissance*. Satu kemajuan yang banyak membantu kepada penghasilan tulisan dalam bahasa vernakular ialah lahirnya teknologi pencetakan. Fenomena ini telah berleluasa di negara-negara yang sememangnya menguasai politik Eropah seperti England dan Perancis yang telah mempromosikan bahasa mereka bagi menggantikan bahasa Latin yang merupakan bahasa Empayar Rom Suci dan Empayar Habsburg (Anderson, 1983: 37-45).

Pendapat Anderson ini selari dengan pandangan yang dikemukakan oleh Ernest Gellner yang merujuk kepada kesan gerakan reformasi yang melahirkan mazhab Kristian Protestan di Eropah pada abad ke-16. Gellner merumuskan tentang perkembangan sejarah yang berlaku pada masa reformasi ini sebagai satu zaman transisi ke arah nasionalisme. Hasil dari gerakan reformasi ini telah menyumbang kepada penulisan dan penerbitan buku Kristian dalam bahasa vernakular. Secara langsung, keadaan ini telah membentuk kepada pertumbuhan pesat penggunaan bahasa vernakular di wilayahnya tersendiri. Secara praktiknya walaupun dalam situasi yang terpencil, ia telah membawa kepada kemunculan dinasti pemerintah wilayah negara yang mempromosikan bahasa dan budaya tempatan. Fenomena ini telah membawa kepada proses pembentukan nasionalisme (Gellner, 1997).

Pendapat ini juga dipersetujui oleh Anthony Smith yang menyatakan bahawa di dalam konteks Eropah pada masa sebelum Revolusi Perancis, kewujudan kesedaran kebangsaan bagi sesebuah negara masih belum lagi dianggap sebagai nasionalisme. Smith menegaskan bahawa kewujudan negara-negara seperti England, Perancis dan Sepanyol dianggap sebagai negara yang muncul sebelum kelahiran nasionalisme. Malahan, nasionalisme juga tidak diaplikasikan kepada Revolusi Amerika Syarikat pada tahun 1776 yang membawa kepada kemerdekaan republic tersebut walaupun ia berlaku terdahulu dari Revolusi Perancis (Smith 2001: 92-102).

Tambahan pula menurut pandangan Hobsbawm dalam konteks ini, beliau menjelaskan bahawa berdasarkan kepada penelitian beliau, istilah negeri, negara dan bahasa yang dipaparkan dalam kamus di-Raja Sepanyol edisi sebelum 1884 tidak menunjukkan aplikasi moden. Hobsbawm menyatakan bahawa konteks dan pengertian bagi istilah bahasa kebangsaan (*lengua nacional*) hanya timbul dalam edisi 1884. Menurut pengertian edisi 1884 ini, bahasa kebangsaan ialah bahasa rasmi dan kesusasteraan bagi negara dan ia merupakan bahasa yang dituturkan dalam negara itu. Ia juga merupakan bahasa yang berbeza daripada dialek-dialek dan bahasa-bahasa negara-negara lain dan dialek adalah sama dengan bahasa kebangsaan. Hobsbawm juga menjelaskan bahawa konsep '*nacion*' yang terdapat dalam edisi sebelum 1884 merujuk kepada jumlah atau kumpulan kependudukan sesebuah wilayah, negeri atau kerajaan. Ini menunjukkan bahawa konsep negara lebih kepada penduduk bukannya negara itu sendiri. Maksud ini telah diubah sebagaimana yang terdapat di dalam edisi 1884 iaitu negara dirujuk sebagai badan politik yang mengiktiraf satu pusat pemerintahan awam yang unggul, dan kawasan wilayah yang dipunyai oleh negara dan penduduknya secara keseluruhan, oleh yang demikian, memperakui kedudukan negara awam dan mempunyai wibawa yang unggul (Hobsbawm, 1990: 14).

Berdasarkan kepada kes Sepanyol ini, boleh diperhatikan bahawa konsep negara moden dicirikan oleh nasionalisme yang juga mencorakkan elemen yang terdapat sebelumnya terutama sekali konsep kenegaraan dan bahasa vernacular sebagai bahasa kebangsaan. Namun begitu, nasionalisme lebih dilihat mempunyai aplikasi politik dalam pembentukan negara dan aspek-aspek lain seperti budaya dan bahasa menjadi alat untuk mencapai matlamat politik. Dalam konteks ini, nasionalisme diaplikasikan kepada kepercayaan dalam politik kenegaraan di mana negara menjadi tempat bagi sentimen kebangsaan, dan kemudiannya ditransformasikan kepada ketaatan yang diperoleh daripada warganegara (*citizens*). Malahan, etnisiti tidak akan menjadi unsur utama asalkan keabsahan kenegaraan lebih baik diperoleh dalam kalangan warganegara yang berbilang etnik dan bangsa bagi membentuk kebudayaan umum dan komuniti politik (Horsman & Marshall, 1994: 5).

Aplikasi ini dapat dilihat dalam konteks sejarah pembentukan Malaysia hasil daripada fenomena dekolonialisasi selepas perang dunia kedua. Namun begitu, proses pembinaan negara dalam konteks Malaysia juga mempunyai elemen sejarah yang mengambil kira perkembangan politik yang dikaitkan dengan imperialisme dan kolonialisme serta kemunculan nasionalisme sebelum kemerdekaan Tanah Melayu pada tahun 1957 dan penubuhan Malaysia pada tahun 1963.

Idea Malaysia sebagai Sebuah Entiti Politik

Nama Malaysia sebenarnya merupakan satu perkataan yang telah diinggeriskan. Ia berasal daripada perkataan 'Melayu' sebagai kata asasnya tetapi disebut sebagai 'Malay' dalam loghat Inggeris. Kemudian, perkataan '*Malay*' ini diaplikasikan kepada satu kawasan yang dikenali umum sebagai Semenanjung Tanah Melayu atau *Malay Peninsula*. Lantaran itu, ia disebut sebagai '*Malaya*' bagi merujuk kepada kawasan tersebut semenjak akhir abad ke-18. Pada separuh akhir kedua abad ke-19, Malay Peninsula ini dirujuk secara meluas sebagai *Malaya* yang dikhususkan kepada kawasan wilayah dalam lingkungan pengaruh British pada ketika itu (Owen, 2005: xix).

Di antara karya penulisan awal yang merujuk kepada *Malaya* sebagai nama bagi Semenanjung Tanah Melayu ialah sebuah memoir yang ditulis oleh Florence Caddy pada tahun 1889. Cady merujuk kepada perkataan '*Malaya*' ini ketika mengikut rombongan Duke of Sutherland yang melawat Singapore dan Johor (Caddy, 1992). Kemudian, istilah ini dirujuk sebagai '*British Malaya*' oleh Frank Swettenham yang merupakan Gabenor Negeri-negeri Selat dari tahun 1896 sehingga 1903. Nama '*British Malaya*' telah ditulis dalam penulisannya yang diterbitkan pada 1906 dan kemudiannya dicetak semula pada tahun 1948 (Swettenham, 1948).

Perlu ditegaskan di sini bahawa istilah *Malaya* ini tidak dapat diaplikasikan kepada satu kawasan yang lebih meluas yang meliputi keseluruhan Kepulauan Melayu. Oleh yang demikian, satu nama yang merujuk kepada kawasan yang lebih luas daripada Semenanjung Tanah Melayu telah timbul yang membawa kepada kewujudan nama 'Malaysia'. Perkataan ini mula digunakan dalam tulisan oleh seorang sarjana politik Amerika bernama Rupert Emerson pada tahun 1937 yang kemudiannya dicetak semula pada tahun 1964. Istilah Malaysia ini telah digunakan oleh beliau bagi merujuk Semenanjung Tanah Melayu di bawah kekuasaan British termasuk Singapura dan Hindia Timur Belanda yang kemudiannya dikenali sebagai Indonesia sekarang.

Emerson lebih cenderung melihat Malaysia sebagai sebuah Kesatuan atau Union bukannya Persekutuan. Sebenarnya, beliau secara realistiknya sedar bahawa idea Malaysia sebagai kawasan skop kajiannya tidak dapat direalisasikan. Hal ini adalah kerana Malaysia yang diilusikan oleh beliau diperintah oleh dua kuasa barat iaitu British di *Malaya* dan Belanda di Indonesia. Namun beliau telah membayangkan kemungkinan bahawa sebuah entiti kesatuan yang ketika itu hanya meliputi wilayah yang dikenali sebagai Malayan Union yang mengandungi Semenanjung Tanah Melayu dan Singapura sahaja. Kerangka 'Malay Union' ini sebenarnya merupakan perluasan konsep kesatuan yang lebih besar daripada entiti Negeri-Negeri Selat yang diperintah oleh British sebagai sebuah Tanah Jajahan atau colony pada masa sebelum tercetusnya Perang Dunia Kedua di Tanah Melayu (Emerson, 1964: 343-57).

Perlu dijelaskan di sini bahawa status-quo ketika itu memperlihatkan Tanah Melayu dan Singapura masih belum lagi ditadbirkan sebagai sebuah entiti politik tunggal. Sehingga tahun 1941, Tanah Melayu dan Singapura sebenarnya ditadbir sebagai tujuh entiti politik. Entiti pertama merupakan satu kesatuan yang ditadbir sebagai tanah jajahan atau *colony* yang diwartakan sebagai Negeri-Negeri Selat. Entiti ini mengandungi Singapura, Pulau Pinang dan Melaka. Entiti kedua pula merupakan satu Persekutuan atau Federation yang ditadbir sebagai negeri naungan atau *protectorate*. Entiti ini diwartakan sebagai Negeri-Negeri Melayu Bersekutu atau Federated Malay States yang mengandungi Perak, Selangor, Negeri Sembilan dan Pahang. Manakala terdapat lima entiti politik yang wujud sebagai lima entiti yang berasingan dan tidak menyertai Persekutuan Negeri-Negeri Melayu Bersekutu iaitu Johor, Kedah, Perlis, Kelantan dan Terengganu. Malahan, dasar pihak British sebelum Perang Dunia Kedua sebenarnya hanyalah untuk memperluaskan keanggotaan Persekutuan Negeri-Negeri Melayu Bersekutu yang memasukkan kelima-lima negeri tersebut sebagai negeri naungan tanpa Negeri-negeri Selat (Braddell, 1931).

Ini bermakna keseluruhan Semenanjung Tanah Melayu dan Singapura akan menjadi dua buah entiti politik bukannya satu entiti yang tunggal. Penggabungan kesemua entiti politik di Tanah Melayu hanya menjadi nyata apabila seluruh Semenanjung Tanah Melayu dan Singapura diduduki oleh Jepun semasa perang dunia kedua dari penghujung tahun 1941 sehingga November 1945 (Kratoska, 1998: 52-91). Sehubungan itu, ilusi Malaysia hanyalah merujuk kepada sebuah entiti yang mengandungi Tanah Melayu dan Singapura. Namun begitu, Singapura telah dipisahkan dari Tanah Melayu yang diwartakan

sebagai Malayan Union, secara eksklusif pada tahun 1946 walaupun kedua-dua wilayah ini diisytiharkan sebagai tanah jajahan British. Status-quo pemisahan politik Singapura ini terus dikekalkan apabila taraf perundangan Semenanjung Tanah Melayu diubah kepada negeri naungan sebagai Persekutuan pada tahun 1948 (Muhammad Kamil Awang, 1998: 65-144).

Sementara itu, penggabungan wilayah-wilayah di Borneo yang berada di bawah kekuasaan British ke dalam Malaysia masih bersifat ilusi. Sebelum Perang Dunia Kedua, Borneo Utara yang kemudiannya diwartakan sebagai Sabah ditadbir oleh Syarikat Berpiagam Borneo Utara dan Sarawak diperintah oleh keluarga Raja Putih Brooke, manakala Brunei pula dikuasai oleh seorang residen. Ketiga-tiga wilayah ini dikuasai sebagai negeri naungan seperti kesemua negeri-negeri di Semenanjung Tanah Melayu. Malahan pada masa pendudukan Jepun, wilayah-wilayah Borneo masih ditadbir secara entiti politik yang terpisah dari Semenanjung Tanah Melayu (Tarling, 2001: 192-204). Keterasingan wilayah-wilayah kekuasaan British di Borneo dari Semenanjung Tanah Melayu dan Singapura berterusan selepas Perang Dunia Kedua apabila Borneo Utara dan Sarawak ditadbir oleh pihak British sebagai dua tanah jajahan yang berasingan dan Brunei sebagai negeri naungan (Kratoska, 2001C: 281-7; 337-56).

Pada tahun 1955, di dalam satu konvensyen yang dianjurkan oleh Perikatan, *United Malay National Organisation* (UMNO) atau Pertubuhan Kebangsaan Melayu Malaya telah mengesyorkan bahawa nama Malaysia digunakan ketika membincangkan persoalan kemerdekaan Tanah Melayu. Walau bagaimanapun, cadangan ini kemudiannya tidak diterima oleh dua komponen Perikatan yang lain, iaitu *Malayan Chinese Association* (MCA) dan *Malayan Indian Congress* (MIC). Akibatnya, Tunku Abdul Rahman (Tunku) selaku Presiden UMNO, akhirnya bersetuju supaya nama Persekutuan Tanah Melayu yang secara defaktonya dikenali sebagai 'Malaya' akan digunakan. Namun begitu, resolusi ini sebenarnya tidak disenangi oleh Dato' Onn Jaafar dari Parti Negara. Beliau merasakan bahawa penggunaan nama 'Malaysia' digunakan bagi entiti Malaya yang akan merdeka pada tahun 1957. Beliau melihat bahawa percantuman Tanah Melayu dengan Singapura dan wilayah-wilayah di Borneo mungkin akan menjadi kenyataan setelah Malaya mencapai kemerdekaan pada tahun 1957 (Ramlah Adam, 2005:321-3).

Sementara itu, ketika pemimpin-pemimpin Tanah Melayu sedang mengadakan rundingan kemerdekaan dengan pihak British pada tahun 1956-57, nama ini masih belum timbul secara eksklusif. Ketika proses kemerdekaan ini, Singapura cuba merundingkan kemerdekaan melalui Malaya. Namun, cubaan ini gagal kerana Singapura meminta haknya sebagai satu negeri di bawah satu Konfederasi, bukannya sebuah negeri di bawah sebuah persekutuan. Terdapat satu perbezaan asas bagi status Singapura sebagai satu unit politik di dalam satu konfederasi atau persekutuan. Kedudukan Singapura dalam konfederasi akan meletakkannya sebagai satu entiti yang sama taraf dengan Kuala Lumpur sebagai ibu negeri persekutuan. Status-quo Singapura ini akan meletakkannya lebih tinggi, bukannya setaraf dengan negeri-negeri lain dalam persekutuan (Mohamed Noordin, Sopiee, 2005: 131-2).

Oleh itu, kemasukan Singapura ke dalam entiti Tanah Melayu yang merdeka tidak dapat diterima oleh Tunku selaku Ketua Menteri Persekutuan Tanah Melayu pada masa itu. Ini menyebabkan Tanah Melayu mencapai kemerdekaannya secara bersendirinya pada tahun 1957 dan Singapura kekal sebagai Tanah Jajahan British pada ketika itu. Setelah Tanah Melayu mencapai kemerdekaannya, Tunku selaku Perdana Menteri masih tidak menunjukkan minat kepada idea penyatuan dengan Singapura. Sebaliknya, Tunku lebih berminat dengan kemungkinan sekiranya penggabungan dicapai di antara Tanah Melayu dengan wilayah-wilayah di Borneo termasuk Brunei (Tan, 2008: 52). Namun begitu, nama Malaysia masih belum lagi dikaitkan secara rasmi dengan idea penggabungan tersebut.

Justeru istilah Malaysia ini masih lagi tidak bersifat realistik dan ia hanya merupakan satu ilusi kerana tidak terdapat satu entiti politik yang menggunakan nama tersebut sebelum dekad 1960an. Walaupun terdapat idea untuk menggabungkan Tanah Melayu dengan wilayah-wilayah lain, ia tidak merujuk kepada penggunaan nama 'Malaysia'. Sebaliknya, sebelum kewujudan nama 'Malaysia' secara rasmi, terdapat cubaan penggunaan nama lain iaitu Melayu Raya atau Indonesia Raya yang diguna pakai kepada Kepulauan Melayu pada dekad 1940-an. Malahan, nama Melayu Raya masih popular dalam kalangan masyarakat Melayu sehingga awal dekad 1960-an (Ibrahim Yaacob, 1957: 2; Roff, 1994: 232-3; McAntyre, 1973; Cheah 1979).

Sementara itu, idea penggabungan di antara Tanah Melayu dan Borneo ini terus wujud dalam pertimbangan Tunku dan disokong oleh pihak British. Nama 'Malaysia' telah mula timbul secara

rasmi apabila ia digunakan dalam satu dokumen pihak British yang diklasifikasikan sebagai *Proposed State of Greater Malaysia* pada tahun 1960 (CO 1030/978). Sehingga bulan April 1961, Tunku masih berpendapat bahawa penubuhan satu entiti yang lebih besar daripada Tanah Melayu hanya akan dicapai dengan memasukkan wilayah-wilayah Borneo tanpa Singapura. Namun akhirnya, sebagaimana yang diketahui umum, pada bulan Mei 1961, Tunku telah mengumumkan satu cadangan pembentukan sebuah entiti politik yang menggabungkan Tanah Melayu dengan Singapura, Sarawak, Brunei dan Borneo Utara atau kemudiannya dikenali sebagai Sabah (Lee, 1998: 223-39).

Peristiwa ini merupakan titik permulaan penggunaan nama 'Malaysia' yang wujud secara rasmi. Ia seterusnya diisytiharkan oleh Tunku dalam sesi parlimen Tanah Melayu pada 16 Oktober 1961. Semenjak itu, gagasan penubuhan entiti yang menggunakan nama Malaysia ini telah wujud secara rasmi sehinggalah ia akhirnya direalisasikan dengan penubuhan Malaysia sebagai sebuah entiti Persekutuan pada 16 September tahun 1963 (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Federation of Malaya, North Borneo, Sarawak and Singapore Agreement relating to Malaysia No. 10760, London, 9 July 1963).

Dekolonialisasi dan Kemerdekaan

Secara umum, para sejarawan berpendapat bahawa rancangan dan matlamat penubuhan Malaysia dikaitkan dengan dasar pihak British yang dikenali sebagai '*Grand Design*' (Tan 2004). Ia melibatkan penggabungan kelima-lima wilayah di Asia Tenggara ke dalam satu persekutuan Malaysia. Persekutuan ini diketuai oleh Tanah Melayu yang dikenali sebagai Malaya yang merupakan wilayah pertama yang mencapai kemerdekaan pada tahun 1957. Oleh yang demikian, penggabungan keempat-empat wilayah lain ke dalam satu gabungan yang diketuai oleh Tanah Melayu merupakan satu langkah ke arah kemerdekaan kepada kesemua wilayah tersebut.

Sebenarnya, perancangan yang dilakukan ke arah penubuhan Malaysia mempunyai kaitan dan kesinambungan dengan dasar pihak British untuk menggabungkan pentadbiran yang bersepadu bagi kelima-lima buah wilayah penguasaan mereka di Asia Tenggara seperti yang telah disebut sebelum ini. Dasar ini telah diwartakan sebagai '*Grand Design*' di dalam dokumen rasmi British sejak tahun 1949. Idea ini telah dikemukakan oleh Malcom MacDonald, Pesuruhjaya Tinggi General bagi Asia Tenggara pada tahun 1949. Namun begitu, dasar ini ketika itu tidak mempunyai kaitan dengan dasar dekolonialisasi yang mungkin memberikan kemerdekaan kepada wilayah-wilayah tersebut. Justeru, ia merupakan satu dasar bagi melanjutkan penguasaan British di rantau Asia Tenggara bukannya dekolonialisasi (Stockwell, 2004: xxxvii-viii). Idea dekolonialisasi hanya timbul apabila kemerdekaan Tanah Melayu yang disebut sebagai 'Malaya' dalam dasar tersebut diketengahkan sebagai perkara utama yang dibincangkan oleh para pengubal dasar Britain pada tahun 1955 (Stockwell, 2003).

Bermula dari sinilah, dasar '*Grand Design*' ini mempunyai makna dekolonialisasi secara eksklusif walaupun ia masih lagi tidak menggunakan nama 'Malaysia' secara rasmi. Makna dekolonialisasi ini semakin terserlah apabila Tanah Melayu mencapai kemerdekaan pada tahun 1957. Oleh itu, nama 'Malaysia' ini seolah-olah mula dikaitkan dengan dasar '*Grand Design*' yang ingin merealisasikan percantuman wilayah-wilayah lain dengan Tanah Melayu. Perkara ini hanya menjadi nyata apabila '*Grand Design*' ini telah dilabelkan dengan nama '*Greater Malaysia*' di dalam dokumen rasmi pihak British pada tahun 1960 yang merujuk kepada perancangan penubuhan Malaysia seperti yang telah disebut sebelum ini.

Sehubungan itu, agenda penyatuan Tanah Melayu dengan wilayah-wilayah lain telah dikaitkan dengan rancangan dan matlamat penubuhan Malaysia yang akan memberikan kemerdekaan kepada Singapura, Brunei, Sarawak dan Sabah. Fakta ini masih menjadi relevan sehingga ke hari ini kerana ia disepakati oleh para sejarawan yang menulis tentang sejarah Malaysia (Jones, 2001; Stockwell, 2003; Mohamed Noordin Sopiee; Ramlah Adam, 2005; Tan Tai Yong, 2008). Oleh itu, rancangan dan matlamat penubuhan Malaysia perlu difahami dengan meneliti rentetan perkembangan sejarah pada tahun-tahun awal 1960-an yang dikaitkan dengan dasar dekolonialisasi ini.

Secara rasminya, idea penubuhan Malaysia sebagai satu dasar pemberian kemerdekaan kepada tiga buah wilayah di Borneo dan Singapura telah dilancarkan pada tahun 1960. Pada tarikh 20 Oktober

1960, satu persidangan antara sempadan bagi Borneo (*Inter-Territorial Conference for The Borneo*) telah dianjurkan di Kuching, Sarawak yang dipengerusikan oleh Lord Selkirk, Gabenor-General Borneo. Persidangan itu sebenarnya berasal daripada saranan Roland Turnbull, Gabenor Borneo Utara yang mahu melihat percantuman wilayah-wilayah di Borneo, Singapura dan Tanah Melayu di dalam satu unit politik yang tunggal. Saranan beliau dikatakan telah mendapat sambutan yang positif dari Sarawak. Hal ini telah diketahui oleh pihak Pejabat Tanah Jajahan di London yang kemudiannya mengarahkan Lord Selkirk untuk mengkaji dan mengambil tindakan susulan bagi saranan tersebut

Oleh yang demikian, persidangan di Kuching itu telah membuat keputusan yang menyarankan Kerajaan British melakukan usaha bagi membawa kesemua wilayah tersebut ke arah kerja sama politik yang lebih rapat. Namun proses ini perlu dilakukan secara beransur-ansur mengikut perkembangan politik Borneo itu sendiri. Persidangan di Kuching itu mengesyorkan supaya kerjasama dan penggabungan dimulakan di antara Sarawak dan Borneo Utara terlebih dahulu sebagai satu entiti tunggal. Kemasukan Brunei ke dalam entiti politik ini adalah digalakkan sekiranya Brunei juga bersetuju menyertai entiti tersebut. Persidangan tersebut juga telah membuat kenyataan bahawa dari sudut jangka panjang, penggabungan ini bukan sahaja akan memberikan manfaat kepada wilayah-wilayah tersebut dari segi keselamatan, kemajuan ekonomi dan kebajikan mereka, tetapi juga akan melindungi kepentingan pertahanan British di Singapura dan penempatan ketenteraan British di tempat-tempat lain. Namun Lord Selkirk memperingatkan bahawa kerajaan British perlu mengelak daripada sebarang tindakan yang menunjukkan bahawa saranan ini berpunca daripada desakan Kerajaan British atau Kerajaan British yang menggesa saranan ini dilaksanakan ke atas penduduk wilayah-wilayah tersebut (Lord Selkirk to Macleod CO 1030/977).

Bertitik tolak dari sinilah, cadangan gabungan kelima-lima wilayah telah dipanjangkan kepada Pejabat Perhubungan Komanwel (*Commonwealth Relations Office*) di London. Ia kemudiannya telah disampaikan kepada G.W. Tory, Pesuruh Jaya Tinggi British di Kuala Lumpur yang menyokong sepenuhnya cadangan tersebut (CO 1030/978). Seterusnya, rancangan ini telah mula dikaitkan dengan nama Malaysia dalam dokumen British yang berkenaan. Pada akhir bulan Januari tahun 1961, cadangan ini telah disahkan oleh pihak British di London setelah mengambil kira pendapat kedua-dua Gabenor Borneo Utara dan Sarawak, Pesuruhjaya Tinggi di Brunei, Kuala Lumpur dan Canberra serta Duta British ke Indonesia (Lord Selkirk to Macleod CO 1030/978).

Rentetan daripada persetujuan tersebut, pada 18 April 1961, pihak Kerajaan British telah membuat satu ketetapan rasmi bahawa penubuhan satu entiti politik tunggal yang menggabungkan Tanah Melayu, Singapura dan tiga wilayah Borneo di bawah kepimpinan Tanah Melayu sebagai satu tujuan yang muktamad dan akan berusaha untuk merealisasikannya. Namun begitu, mereka telah menetapkan bahawa persetujuan mestilah dicapai daripada tiga tokoh utama iaitu Tunku, Lee Kuan Yew dan Sultan Brunei terlebih dahulu. Mereka merancang untuk mengadakan pertemuan dengan ketiga-tiga tokoh tersebut, dan sekiranya persetujuan dicapai, satu pengisytiharan rasmi akan diumumkan oleh pihak Kerajaan British di London (CAB 134/1560).

Dengan wujudnya dasar ini, ia membuktikan bahawa pihak British ingin menjadikan gagasan Malaysia ini sebagai landasan bagi memberikan kemerdekaan kepada Singapura dan tiga wilayah Borneo. Ini bermakna, kedaulatan wilayah-wilayah tersebut akan dipindahkan kepada Tanah Melayu sebagai satu persekutuan. Format persekutuan ini dipilih kerana ia mengikut sistem yang diamalkan oleh Tanah Melayu yang merdeka sebagai sebuah persekutuan. Jelasnya, kemasukan keempat-empat wilayah tersebut akan menambahkan bilangan negeri di dalam Persekutuan Tanah Melayu yang ketika itu telah sedia ada mengandungi 11 negeri berdasarkan status quo kemerdekaan pada tahun 1957. Mengikut gagasan ini, Kuala Lumpur akan kekal menjadi pusat persekutuan seperti status quo yang telah wujud semenjak tahun 1957. Gagasan Persekutuan Malaysia ini pada mulanya terbentuk hasil daripada cadangan gabungan lima entiti, iaitu Persekutuan Tanah Melayu, Singapura, Sabah, Sarawak dan Brunei. Namun begitu, Brunei telah memutuskan untuk tidak menyertai Malaysia pada tahun 1962, manakala Singapura telah berpisah dari Persekutuan Malaysia dan muncul sebagai sebuah republik yang merdeka pada 9 Ogos 1965.

Nasionalisme dan Pembentukan Negara

Melalui proses perkembangan sejarah, dapat diperhatikan pembentukan negara hanya berteras kepada kerangka kolonialisme dan dekolonialisme. Ini adalah kerana tradisi Melayu sebenarnya tidak begitu menekankan konsep negara sebagaimana yang difahami pada masa kini. Konsep entiti politik Melayu sebenarnya berteras kepada kerajaan yang tidak menekankan kewujudan satu entiti politik tunggal. Bagi keseluruhan bangsa Melayu konsep Empayar Melaka misalnya bukanlah satu entiti politik tunggal tapi ia hanya merupakan satu status-quo politik di mana Sultan Melaka memperluaskan kawalan politiknya ke atas raja atau sultan yang lain. Sebagai contoh, tradisi kesultanan Kedah tidak menyebut sama sekali tentang kewibawan politik kesultanan Melaka ke atasnya (Muhammad Hassan, 1926).

Idea berkenaan entiti politik di bawah keagungan Melaka hanya diguna pakai oleh negeri-negeri yang pernah diperintah oleh keturunan Kesultanan Melaka seperti Johor, Perak, Pahang, Selangor dan Terengganu. Namun begitu, kelima-lima kerajaan ini hanya cuba untuk mendapatkan keunggulan kuasa yang hanya wujud dalam ilusi sebagaimana yang dapat dikesan kepada kerajaan Perak yang mendakwa mempunyai dakwaan (bolehkah kalau diganti hubungan???) yang paling kuat dengan kerajaan Melaka melalui alat kebesaran di-Rajanya (Raja Chulan, 1962: 186-7). Tambahan pula, pada abad ke-19 dan ke-20, entiti politik Melayu masih tertakluk kepada kerajaan yang terpisah di antara satu sama lain. Kesemua Kesultanan Melayu yang wujud tidak dapat menggambarkan satu kepimpinan tunggal yang dapat mewakili bangsa Melayu di Semenanjung Tanah Melayu. Kesatuan kerajaan-kerajaan di Tanah Melayu sebagai satu entiti politik tunggal hanya direalisasikan pada zaman kolonialisme. Malahan, idea yang meliputi keseluruhan Semenanjung Tanah Melayu hanya timbul pada dekad 1930-an yang dicapai melalui penubuhan organisasi yang tidak terikat kepada kerajaan seperti Persatuan Sahabat Pena dan Kesatuan Melayu Muda (Roff, 1994: 212-35). Kesatuan Melayu Muda memperjuangkan kemerdekaan Tanah Melayu dari belenggu penjajah dan idea ini telah diwarisi oleh Parti Kemerdekaan Tanah Melayu pada dekad 1940-an. Kemunculan kedua-dua pertubuhan ini telah memanifestasikan kemunculan nasionalisme Melayu.

Dari sinilah, idea ini direalisasikan dengan penubuhan UMNO yang ditubuhkan pada tahun 1946 bagi menentang gagasan Malayan Union dengan bersandarkan kepada agenda memperjuang dan mempertahankan kedaulatan raja-raja Melayu yang telah dilucutkan oleh pihak British. Situasi ini wujud kerana Tanah Melayu sekarang telah wujud sebagai satu entiti politik yang tunggal bagi menggabungkan kesemua sembilan kerajaan kesultanan tersebut. Akhirnya, Malayan Union telah dibubarkan dan digantikan oleh Persekutuan Tanah Melayu yang mengembalikan kedaulatan raja-raja Melayu. Status-quo ini berkekalan sehinggalah Tanah Melayu mencapai kemerdekaannya pada tahun 1957 dan kekal sehingga ke hari ini.

Status quo ini telah memberikan keabsahan politik kepada orang Melayu yang mengungguli peranan pembentukan negara berbanding dengan kaum lain. Sebaliknya, sehingga pertengahan dekad 1940-an, majoriti kaum lain terutama sekali Cina dan India masih tidak menganggap Tanah Melayu sebagai tanah air mereka dan masih berharap untuk kembali ke negara asal mereka. Malahan, gerakan nasionalisme Cina dan India sebenarnya masih berkiblat ke negara China dan India sebelum tahun 1947. Keadaan ini hanya berubah pada dekad 1950-an apabila kedua-dua kaum ini mula bekerjasama dengan nasionalis Melayu terutama sekali UMNO dengan penubuhan Parti Perikatan yang juga dianggotai oleh *Malayan Chinese Association* dan *Malayan Indian Congress*. Melalui persepakatan inilah akhirnya pihak British bersetuju memberikan kemerdekaan kepada Tanah Melayu. Dalam konteks idea penubuhan Malaysia, perlu ditegaskan di sini bahawa Persekutuan Tanah Melayu dianggap sebagai entiti tunggal kepada persekutuan kerana ia merupakan wilayah yang paling awal mencapai kemerdekaan berbanding dengan wilayah-wilayah lain. Gagasan Malaysia hanya boleh direalisasikan dengan kemerdekaan Tanah Melayu pada 31 Ogos 1957. Tambahan pula, perjalanan kemerdekaan wilayah-wilayah lain berkiblat keada Tanah Melayu walaupun perkara ini masih dipertikaikan oleh segelintir pemimpin dari Sabah dan Sarawak. Tanpa kemerdekaan Tanah Melayu, tarikh dan rentak kemerdekaan wilayah-wilayah tersebut tidak akan berlaku seawal pada tahun 1963. Hujah ini berdasarkan kepada kes Brunei yang hanya mencapai kemerdekaan pada 1 Januari 1984.

Kesimpulan

Berdasarkan kepada keseluruhan perbincangan diatas, terdapat satu generalisasi yang mengaitkan pembentukan negara dengan fenomena sejarah yang berlaku pada zaman moden dan mengikut kerangka politik yang diguna pakai daripada Eropah. Proses pembentukan negara dikaitkan dengan berakhirnya zaman feudal di Eropah apabila negara-negara yang telah wujud sebagai wilayah mula memperlihatkan ciri-ciri kenegaraan seperti sekularisme dan keunggulan bahasa vernakular kebangsaan. Keadaan ini telah mewujudkan semangat kenegaraan dalam kalangan rakyat yang kemudiannya dikaitkan dengan nasionalisme. Pembentukan negara juga melibatkan proses mendapatkan kemerdekaan politik sebagaimana yang dapat dilihat di negara-negara Eropah semenjak dari tarikh Perjanjian Westphalia dimeterikan pada tahun 1648. Situasi ini juga boleh diguna pakai dalam kes Malaysia yang memperoleh kemerdekaan hasil daripada proses dekolonisasi. Dalam kes Malaysia, proses kenegaraan ini sebenarnya dirangka melalui proses kolonialisasi yang membawa kepada penyatuan kesemua kerajaan dan negeri sebagai entiti politik tunggal. Pergerakan nasionalisme yang lahir di Malaysia sebenarnya diinspirasi oleh gerakan anti-kolonialisme yang akhirnya membawa kepada penyatuan kebangsaan bukan sahaja dalam kalangan masyarakat Melayu, bahkan kaum Cina dan India yang bergabung untuk membentuk Parti Perikatan.

Parti Perikatan akhirnya dapat memanfaatkan status quo politik di mana pihak British sebenarnya sedang merangka dasar dekolonisasi di Asia Tenggara sepenuhnya pada dekad 1950-an. Melalui kemerdekaan Tanah Melayu, agenda dekolonisasi ini juga telah diperluaskan secara sistematik ke atas wilayah-wilayah Borneo yang akhirnya membawa kepada penubuhan Persekutuan Malaysia pada tahun 1963. Oleh yang demikian, ia telah memberikan kewibawaan politik kepada Semenanjung Tanah Melayu di dalam persekutuan ini. Keadaan ini telah juga memberikan kesan ke atas penguasaan ekonomi negara kepada Semenanjung yang mengetuai kerajaan pusat.

Rujukan

- Anderson, Benedict. (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. London & New York: VERSO.
- Braddell, Roland. (1931). *The legal status of the Malay States*. Singapore: Malay Publishing House.
- Brogan, Hugh. (1990). *The penguin history of the United States of America*. London: Penguin Book Ltd. CAB 134/1560, CO 1030/977, CO 1030/978.
- Caddy, Florence. (1992). *To Siam and Malaya in the Duke of Sutherland's Yacht*. London & New York: Oxford University Press.
- Carey, Daniel & Festa, Lynn (pnyt.). (2009). *The postcolonial enlightenment: Eighteenth-century colonialism and postcolonial theory*. Oxford & New York: OUP.
- Cheah Boon Kheng. (1979). "The Japanese Occupation of Malaya, 1941-1945: Ibrahim Yaacob and the Struggle for Indonesia Raya", *Indonesia*, no. 28 (October 1979), hlm. 85-120.
- Ekelund, Robert B. Jr. & Hebert, Robert F. (2007). *A history of economic theory and method*. 5th Ed. Long Grove, Illinois: Wave land Press Inc.
- Emerson, Rupert. (1964). *Malaysia: A study in direct and indirect rule*. Kuala Lumpur: University of Malaya Press.
- Gellner, Ernest. (1997). *Nations and nationalism*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Gramsci, Antonio. (1971). *Selections from the prison notebooks of Antonio Gramsci*. New York: International Publisher.
- Hobsbawm, Eric J. (1990). *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horsman, Mathew & Marshall, Andrew. (1994). *After the Nation: Citizens, tribalism and the new world disorder*. London: Harpercollins Publisher.,
- Ibrahim Yaacob. (1957). *Sekitar Malaya Merdeka*. Jakarta: Penerbitan Bahagian Penerangan, Kesatuan Malaya Merdeka,
- Loomba, Ania. (2005). *Colonialism/Postcolonialism*. London & New York: Routledge.
- Jones, Matthew. (2001). *Conflict and confrontation in South East Asia, 1961-1965: Britain, the United States and the creation of Malaysia*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.

- Kennedy, Paul. (1988). *The rise and fall of great powers: Economic change and military conflict from 1500-2000*. New York: Random House.
- Kratoska, P. H. (1998). *The Japanese occupation of Malaya: A social and economic history*. London: Hurs And Co.
- Kratoska, P.H. (pnyt.). (2001A). *South East Asia colonial history volume I Imperialism before 1800*. London & New York: Routledge.
- Kratoska, P.H. (pnyt.).(2001B). *South East Asia colonial history Volume II Empire-building during the nineteenth century*. London & New York: Routledge.
- Kratoska, P.H. (pnyt.). (2001C). *South East Asia, Colonial History Vol. V Peaceful transitions to independence (1945-1963)*. London & New York: Routledge.
- Lee Kuan Yew. (1998). *The Singapore Story: Memoir of Lee Kuan Yew*. Singapore: Times Edition Pte Ltd.
- Jones, J. et al. (2005). *Created equal: The social and political history of The United States of America*. New York: Person Education Inc.
- McAntyre, Angus. (1973). "The greater Indonesia idea of nationalism in Malaya and Indonesia", *Modern Asian Studies*, Vol. 7, no. 1 (1973) hlm. 75-83.
- McCloud, D. G. (1995). *Southeast Asia: Tradition and modernity in the contemporary world*. Colorado, Oxford: Westview Press Inc.
- McLeod, John (pnyt.). (2007). *The routledge companion to postcolonial studies*. London & New York: Routledge.
- Mohamed Noordin Sopiee. (2005). *From Malayan Union to Singapore Separation: Political unification in the Malaysia region 1945-65*. Kuala Lumpur: University Malaya Press.
- Muhammad Hassan bin Dato' Kerani Muhammad Arshad. (1926). *At-Tarikh salasilah Negeri Kedah Darul-Aman*. Pulau Pinang: Jelutung Press.
- Muhammad Kamil Awang. (1998). *The Sultan and the constitution*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Owen, Norman G. (pnyt.). (2005). *The emergence of modern Southeast Asia: A new history*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Raja Chulan. (1962). *Misa Melayu*. Kuala Lumpur: Pustaka Antara.
- Ramlah Adam. (2005). *Biografi politik Tunku Abdul Rahman Putra*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Rendell, M. J. (1978). *An introduction to political thought: Key writings from the major political thinkers*. London: Sidgwick and Jackson.
- Reynolds, David. (2009). *America, empire of liberty: A new history*. London: Penguin Books Ltd.
- Roff, W. R. (1994). *The origins of Malay nationalism*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Skinner, Quentin. (1978). *The foundation of modern political thought vol one: The Renaissance*. Cambridge: CUP.
- Smith, Anthony D. (2001). *Nationalism: Theory, ideology, history*. Cambridge & Massachusetts: Polity Press/Blackwell Publishers Ltd.
- Stockwell, A. J. (2003). "Malaysia: The making of a grand design", *Asian Affairs*, 24, no. 3.2003, hlm.227-42.
- Stockwell, A. J. (pnyt.).(2004). *Malaysia: British documents on the end of empire, Series B, Vol. 8*. London: Stationery Office.
- Swettenham, F. A. (1948). *British Malaya: An account of the origins and progress of British influence in Malaya*. London: George Allen & Unwin.
- Tan Tai Yong. (2004). "The "Grand Design": British policy, local politics, and the making of Malaysia, 1955-1961", hlm. 142-60, dalam Marc Frey, Ronald W. Pruessen & Tan Tai Yong.(pnyt.). *The transformation of Southeast Asia: International perspectives on Decolonization*. Singapore: Singapore University Press.
- Tan Tai Yong. (2008). *Creating "Greater Malaysia": Decolonization and the politics of merger*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Tarling, Nicholas. (2001). *A sudden rampage: The Japanese Occupation of Southeast Asia, (1941-1945)*. London: Hurst and Co.
- Taylor, Claire. (2007). "The Spanish and Portuguese empires" hlm. 46-57, dalam John McLeod, (pnyt.). *The Routledge Companion to Postcolonial Studies*. London & New York: Routledge.
- United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Federation of Malaya, Northern Ireland and Federation of Malaya, North Borneo, Sarawak and Singapore Agreement relating to Malaysia No. 10760, London, 9 July 1963.
- Weber, Max. (2003). *General economic history*, diterjemahkan oleh Frank H. Knight. Mineola, New York: Dover Publications Inc.